

Els arxius municipals

JORDI PIQUÉ PADRÓ I MONTSE PONS MASCARILLA

Actualment, les funcions que duen a terme els arxius, sigui quina sigui la seva naturalesa, estan molt ben definides dins el marc teòric de l'arxivística i són comunament acceptades i portades a la pràctica per tots els arxivers. La majoria dels que estem en actiu en aquest moment, però, tenim una formació bastant autodidacta. L'experiència i el coneixement empíric acumulats durant els darrers trenta anys —període de desenvolupament de l'arxivística moderna al nostre país— ens permeten establir una sèrie de característiques comunes a totes les tipologies d'arxius, la qual cosa significa que l'arxivística ha adquirit carta de naturalesa com a disciplina. Però aquesta mateixa experiència també ens permet posar de manifest unes diferències, no pel que fa al tractament de la documentació, sinó pel que fa a la gestió dels arxius.

La introducció dels nous paradigmes en el tractament de la informació i de la documentació ha estat també ben acceptada per una gran majoria dels professionals del nostre àmbit geogràfic. Els cursos, les jornades, els articles, etc., que estan al nostre abast demostren un interès per tots aquells temes que es dirigeixen a l'adaptació als nous corrents, sobretot en l'àmbit de les tecnologies de la comunicació. És per això que podem dir que els arxius municipals compleixen, si més no sobre el paper, els preceptes que estableix l'article 32 de la Llei 10/2001, d'arxius i documents.

El problema, però, se centra en aspectes relacionats amb la gestió administrativa, des de qüestions pressupostàries fins a la gestió de l'espai i dels recursos humans necessaris o la política de difusió dels nostres fons. Qüestions que no estan exemptes d'implicacions polítiques —pensem que, com a arxius municipals, tots depenem d'un ens polític. D'això en podem deduir que la casuística dels problemes relatius a la gestió dels nostres centres serà tan àmplia com organismes hi hagi.

Per matissar una mica més aquesta reflexió entorn dels arxius municipals, el primer que cal fer és establir alguna categorització, atès el gran nombre de municipis i la gran varietat que tenen quant a grandària. En aquest sentit, la Llei 10/2001 estableix dos grups: els de menys de 10.000 habitants i els de més de 10.000 habitants.

Pel que fa als municipis de menys de 10.000 habitants, que són la gran majoria en el nostre territori, no se'ls exigeix, en bona lògica, el manteniment d'una oficina d'arxiu, a la qual no poden fer front per raons purament pressupostàries. Sí que se'ls hi exigeix, en canvi, als que tenen una població superior als 10.000 habitants, encara que la seva situació no sigui, molts cops, gaire millor. Tant en el primer cas com en el segon, el Sistema d'Arxius de Catalunya preveu la possibilitat que aquests petits i mitjans ajuntaments ingressin els seus fons als arxius comarcals corresponents, o que els tècnics de la Xarxa marquin les directrius per organitzar-los *in situ*. En aquest sentit, el problema que presenta aquesta categoria d'arxius municipals queda inserit en la planificació dels arxius de la Xarxa de la Generalitat.

Una altra realitat és la dels arxius d'aquells ajuntaments més grans —per exemple, els de més de 50.000 fins a 200.000 habitants. Encara que la forquilla sembli molt àmplia, considerem que a partir d'aquest nombre d'habitants les poblacions requereixen unes instal·lacions d'arxiu i uns recursos econòmics i humans més grans i presenten més complexitat en el tractament documental. I és en aquests casos en els quals la Llei 10/2001 havia despertat més expectatives. El mapa d'arxius, el cens i el registre haurien de ser els instruments que servirien per dur a terme una planificació de les infraestructures, una coordinació en la metodologia i en els instruments de treball i una racionalització en l'explotació dels recursos, tal com posa de manifest el Decret 190/2009, dels requisits dels arxius del Sistema d'Arxius de Catalunya, del procediment d'integració i del Registre d'Arxius de Catalunya.

D'una banda hi ha el Cens d'Arxius, que ha de preveure els centres que conserven béns integrants del patrimoni documental. Pel que sembla, fins a l'any 2010 no es va difondre a través dels arxius comarcals una enquesta que en molts casos encara no s'ha materialitzat, si més no en algunes comarques.

De l'altra, el Registre d'Arxius, la inscripció en el qual és un requisit previ a la inclusió de qualsevol centre en el Sistema d'Arxius de Catalunya, determina una sèrie de condicions que han de complir els centres d'arxiu. Així doncs, aquest instrument podria servir per posar de manifest la situació real d'alguns arxius municipals i permetria marcar les exigències a l'Administració municipal corresponent perquè els seus centres d'arxiu puguin complir els requisits establerts per pertànyer al SAC.

Finalment, el Mapa d'Arxius, tal com el defineix la llei en l'article 25, ha de ser l'instrument de planificació i de gestió del Departament de Cultura per al compliment de les funcions que la norma li assigna. Si bé el compliment dels precep-

tes que marca la llei significaria un avenç en l'organització i el funcionament dels nostres arxius, en el cas dels arxius municipals es donen unes circumstàncies que caldria valorar especialment. Es tracta, d'una banda, de la llarga tradició de què disposen molts d'aquests arxius, en la varietat i la complexitat dels seus fons, i, de l'altra, d'una característica de caràcter jurídic com és l'autonomia de la qual gaudeix l'Administració municipal.

Malgrat l'endarreriment en el desplegament i l'aplicació de la Llei 10/2001, d'arxius i documents, els arxius municipals han anat realitzant, en la mesura de les seves possibilitats, les tasques que els són pròpies. A partir d'ara, l'objectiu dels òrgans encarregats de donar significació concreta a la llei haurà de ser, pel que fa als arxius municipals als quals ens referim en aquest article, la de compatibilitzar aquesta heterogeneïtat, i buscar el consens entre els professionals, a partir de l'acceptació d'uns estàndards i d'unes línies mestres en qüestions bàsiques com són la descripció i la classificació, tenint en compte, però, l'existència de tot un treball previ. I potenciar la visibilitat dels serveis d'arxius en els organismes respectius, fent que els seus responsables n'assumeixin l'existència.

Un aspecte de la gestió documental que no podem obviar, sobretot en l'Administració municipal, és la introducció dels procediments —i, per tant, de la documentació— electrònics. Sis anys després de la Llei 10/2001, d'arxius i documents, es promulgava la Llei 11/2007, d'accés electrònic dels ciutadans als serveis públics. En conseqüència, els darrers anys, les polítiques de desenvolupament de la societat de la informació i de l'Administració pública electrònica han implicat la regulació dels processos necessaris per a la producció, la recepció, la preservació i l'arxiu dels documents administratius electrònics, en condicions de validesa jurídica suficient per garantir els drets i deures de la ciutadania, d'una banda, i de l'Administració, de l'altra.

Certament, la Llei 10/2001 es refereix als documents públics amb independència de les tècniques o els suports utilitzats i, per tant, també preveu la gestió dels documents administratius electrònics. Tanmateix, la seva aplicació es va difuminant si el SAC no desenvolupa i concreta els instruments necessaris per conèixer i controlar, si s'escau, què s'està fent actualment als arxius municipals de Catalunya de més de 10.000 habitants que estan implantant l'Administració electrònica. Només a tall d'exemple, ens podríem plantejar els interrogants següents: d'acord amb l'article 8, quin és el paper dels arxius municipals en la definició, la direcció i la supervisió dels sistemes de gestió documental electrònica que s'acostumen a contractar amb empreses externes? Tal com es recull a l'article 32.1, són els arxius municipals els que defineixen, implanten i mantenen el sistema de gestió documental o aquesta responsabilitat està sent, en alguns

casos, assumida pels departaments de modernització, processos i informàtica? Els arxius municipals disposen, com es preveu a l'article 7.5, dels recursos humans i tècnics necessaris per assumir els reptes que implica l'Administració electrònica? Quines són les opcions que s'estan considerant en els diferents arxius municipals com a solució per a la preservació permanent de la documentació electrònica?

Quan els instruments dels quals disposa el SAC (mapa, cens i registre...) encara no han aconseguit coordinar i racionalitzar els arxius municipals de Catalunya amb relació a la seva documentació en suports més tradicionals, ara cal afrontar un nou repte gegantí, tot el que la gestió de la documentació electrònica comporta per als arxius municipals.

En conclusió, des dels arxius municipals es té la impressió que l'endarreriment excessiu de l'aplicació en tots els seus termes de la llei deixa aquests centres en una situació de suspens que obliga els seus professionals a treballar sense unes referències o instruments que facilitarien la seva feina, immersos en una *splendid isolation* i en un marc de falta de recursos que pot esdevenir estructural, en uns moments en què l'intercanvi i la difusió de la informació són una condició per a la reubicació i la renovació obligades del nostre sector.

	Comarca	Capital	Municipis		Cens de població 2012					
					Més de 10.000 habitants		De 5.000 a 10.000 habitants		Menys de 5.000 habitants	
			total	amb arxiu	total	amb arxiu	total	amb arxiu	total	amb arxiu
1	Alt Camp	Valls	23	1	1	1	1	-	21	-
2	Alt Empordà	Figueres	68	5	4	4	2	1	62	-
3	Alt Penedès	Vilafranca del Penedès	27	3	2	2	2	1	23	-
4	Alt Urgell	La Seu d'Urgell	19	1	1	1	-	-	18	-
5	Alta Ribagorça	El Pont de Suert	3	1	-	-	-	-	3	1
6	Anoia	Igualada	33	2	3	1	3	-	27	1
7	Bages	Manresa	35	7	2	2	10	5	23	-
8	Baix Camp	Reus	28	5	3	3	3	2	22	-
9	Baix Ebre	Tortosa	14	1	2	1	2	-	10	-
10	Baix Empordà	La Bisbal d'Empordà	36	9	7	7	1	1	28	1

	Comarca	Capital	Municipis		Cens de població 2012					
					Més de 10.000 habitants		De 5.000 a 10.000 habitants		Menys de 5.000 habitants	
			total	amb arxiu	total	amb arxiu	total	amb arxiu	total	amb arxiu
11	Baix Llobregat	Sant Feliu de Llobregat	30	17	20	16	5	1	5	-
12	Baix Penedès	El Vendrell	14	3	3	3	1	-	10	-
13	Barcelonès	Barcelona	5	5	5	5	-	-	-	-
14	Berguedà	Berga	31	1	1	1	1	-	29	-
15	Cerdanya	Puigcerdà	17	1	-	-	1	1	16	-
16	Conca de Barberà	Montblanc	22	1	-	-	1	1	21	-
17	Garraf	Sitges	6	4	4	4	-	-	2	-
18	Garrigues	Les Borges Blanques	24	1	-	-	1	1	23	-
19	Garrotxa	Olot	21	1	1	1	-	-	20	-
20	Gironès	Girona	27	4	2	2	2	2	23	-
21	Maresme	Mataró	30	11	14	10	10	1	6	-
22	Montsià	Ampostà	12	1	3	1	2	-	7	-
23	Noguera	Balaguer	30	1	1	1	-	-	29	-
24	Osona	Vic	51	4	3	3	4	1	44	-
25	Pallars Jussà	Tremp	14	1	-	-	1	1	13	-
26	Pallars Sobirà	Sort	15	2	-	-	-	-	15	2
27	Pla de l'Estany	Banyoles	11	1	1	1	-	-	10	-
28	Pla d'Urgell	Mollerussa	16	1	1	1	-	-	15	-
29	Priorat	Falset	23	1	-	-	-	-	23	1
30	Ribera d'Ebre	Móra d'Ebre	14	2	-	-	1	1	13	1
31	Ripollès	Ripoll	19	2	1	1	-	-	18	1
32	Segarra	Cervera	21	1	-	-	2	1	19	-
33	Segrià	Lleida	38	1	1	1	3	-	34	-
34	Selva	Santa Coloma de Farners	26	8	3	3	8	5	15	-
35	Solsonès	Solsona	15	1	-	-	1	1	14	-

	Comarca	Capital	Municipis		Cens de població 2012					
					Més de 10.000 habitants		De 5.000 a 10.000 habitants		Menys de 5.000 habitants	
			total	amb arxiu	total	amb arxiu	total	amb arxiu	total	amb arxiu
36	Tarragonès	Tarragona	22	7	4	4	3	2	15	1
37	Terra Alta	Gandesa	12	1	-	-	-	-	12	1
38	Urgell	Tàrrrega	20	2	1	1	1	-	18	1
39	Val d'Aran	La Val d'Aran	9	1	-	-	1	1	8	-
40	Vallès Occidental	Terrassa	23	12	14	10	5	2	4	-
41	Vallès Oriental	Granollers	43	13	13	9	11	3	19	1
			947	147	121	100 ⁽¹⁾	89	35 ⁽²⁾	737	12 ⁽³⁾

- (1) Dels 100 municipis, deu tenen arxiu comarcal i també municipal, quinze només arxiu comarcal, i la resta, 75, són arxius municipals.
- (2) Dels 35 municipis, un té arxiu comarcal i també municipal, set només arxiu comarcal, i la resta, 27, són arxius municipals.
- (3) Dels dotze municipis, quatre tenen arxiu comarcal i els altres vuit són arxius municipals.

Font: Cercador d'Arxius < <http://cultura.gencat.cat/arxius/directori.asp> >, abril del 2013. Aquesta font no recull la circumstància dels ajuntaments de menys de 10.000 habitants que, per conveni amb la Diputació de Barcelona, tenen arxiver i servei d'arxiu.

Municipis de més de 10.000 habitants que segons la font consultada no tindrien arxiu

	Municipi	Cens de població 2012	Comarca
1	Ajuntament de Piera (*)	15.009	Anoia
2	Ajuntament de Vilanova del Camí (*)	12.585	Anoia
3	Ajuntament de Deltebre	12.316	Baix Ebre
4	Ajuntament d'Abrera	11.870	Baix Llobregat
5	Ajuntament de Corbera de Llobregat	14.231	Baix Llobregat
6	Ajuntament de Pallejà	11.255	Baix Llobregat
7	Ajuntament de Vallirana	14.549	Baix Llobregat
8	Ajuntament de Montgat	10.859	Maresme
9	Ajuntament de Premià de Dalt	10.289	Maresme
10	Ajuntament de Tordera	16.318	Maresme
11	Ajuntament de Vilassar de Mar (*)	19.918	Maresme
12	Ajuntament d'Alcanar	10.658	Montsià
13	Ajuntament de Sant Carles de la Ràpita (*)	15.232	Montsià
14	Ajuntament de Badia del Vallès	13.563	Vallès Occidental
15	Ajuntament de Barberà del Vallès	32.436	Vallès Occidental
16	Ajuntament de Palau-solità i Plegamans (*)	14.484	Vallès Occidental
17	Ajuntament de Sant Quirze del Vallès (*)	18.994	Vallès Occidental
18	Ajuntament de Canovelles (*)	16.090	Vallès Oriental
19	Ajuntament de la Garriga (*)	15.472	Vallès Oriental
20	Ajuntament de les Franqueses del Vallès	19.023	Vallès Oriental
21	Ajuntament de Lliçà d'Amunt	14.584	Vallès Oriental

(*) Segons el web institucional, disposen d'arxiu municipal.

Font: Cercador d'Arxius
< <http://cultura.gencat.cat/arxius/directori.asp> >, abril del 2013.